

Кóркe таңсық «Қызылжар»

Сөз басын әріден қозғасақ. Лисаков қаласының халқы қазіргі таңда 40 мыңнан асып жығылады. Қала мәртебесін 1971 жылы алғаны баршаңызға белгілі болар.

Ендеше «Елу жыл-да ел жаңа» деп дана халқымыз айтқандай, осы 49 жыл ішінде қала - экономикалық қана емес, әлеуметтік жағынанда көптеген өзгерістерді басынан кешірді. Статистикаға сүйенсек, жыл сайын 500-ге дейінгі адам саны ол тұрақсыздар қатарына енеді. Яғни осыншама халық көлемі ауыспалы, келімді - кетімді екен. Яғни негізгі бөлігі нақ тұрақтылар санатынан. Олай болса, олар үшін тұрған жер - туған өлкенің тереңде жатқан тарихи мен өткенін біліп, көз жүгірту сіре ғанибет - парыз болып табылуы қажет шығар.

Елбасы Н. Назарбаевтың ел халқы, ескелең ұрпақ үшін

Қызылжар тұрғындары - Абде Абуов пен Биганша. 1950-жылдары

айтқан ұлылыққа апарар ұлағат сөздерінен қысқа қайырып айтар болсақ, Ұлы тұлға, «Ел-жері, отанының өткені мен тарихын білмеген ұрпақтың ертеңі жоқ» - дегенді. Осыны місе тұта келе - отын оттап, суын сулап отырған өңіріміздің өткеніне шағын саяхат жасап көрейікші.

Мына суретте Дамбы болысының басқарушысы Байқанов Дүйсенбайұлы Құрманғали және оның жұбайы Разила балаларымен бірге. 1914 ж.

«Дамбар және Валерьян болысы», Лисаков қалалық Жоғарғы Тобыл тарихы мен мәдениеті мұражайының басшысы Ермағамбетова Шынар Ерден қызының айтуынша, 1868 жылы құрамында 4 уезді бар Торғай облысы құрылды. Осы облыстың Қостанай уезінің аумағы 8 қазақ болысына (451 ауыл) бөлінген: Дамбар, Аманқарағай, Арақарағай, Жетіқара, Мендікар, Сарой, Суундук, Шұбар.

Қазақ болыстарын болыс басқарушылары, ал ауылдарда, оларға кіретін ауыл старшиналары басқарды. Сол және басқалары да сайланбалы тұлғалар болды. Болыс басқарушылары тыныштықты және тәртіпті, үй алымы жиналуын бақылап, белгілі полиция функцияларына ие болды. Қазақ болысының болыс басқарушысы уездік бастықтың қатысуымен атақты ақсақалдардың жиналысымен сайланады, ал ауылдық старшиналар болыс басқарушысының қатысуымен сайланады.

Болашақ Валерьянов болысы Дамбар болысының аумағында негізделетін болады, қазақтар негізінен қыпшақ және жаппас тектеріне тиесілі. Уездің кейінгі есептерінде болыстардың екі атауы қатар қолданылды: егер сөз қазақ ауылдары ту-

ралы болса, «Дамбар», ал қоныс аударушылар туралы айтылса «Валерьян» - деп атайтын.

Қазақ болыстары біз үшін әдеттегі әкімшілік құрылыста жаппай алаң болған жоқ. Олардың аумағында кейінірек, орыс қоныс аударушылары деп аталған болыстары қоныстанды, сондықтан Дамбар қазақ болысы да қоныс аударушы ауылдардың пайда болуымен елек түріндегі болысқа айналды. 1881 жылдың 1 қаңтарынан бастап үлкен Дамбар болысы

Сүйіндік Бисекеев - Байқан ауылының негізін қалаушылар ұрпағы (Қызылжар). 1950-жылдары

азайып, Дамбар және Бестөбе қалаларына бөлінді, ал 1894 жылдың 1 қаңтарынан бастап Дамбар және Қарабалық қалаларына бөлінеді, 1923 жылдың 29 наурызында Дамбар болысы Аят және Бестөбе болыстары арасында толығымен бөлінді және осылайша өз өмір сүруін тоқтатты. 1925 жылдың қыркүйегінде Валерьян болысының ыдырауы кезінде, оның аумағы 711 шаршы километрді құрады.

Ал енді жергілікті мұражай жетекшілігінен алынған мәліметтерге сүйенсек, 1840 жылы іргедегі Тобыл өзенінің жағасында Байқан деген бай адамның ауылы болған екен.

XX ғасырдың басында осы өңірге қоныс аударушылардың жаңа кенттері пайда болған кезде, Байқан ауылының адамдары да Тобылдың сол жақ жағалауына (Кейіннен ол тұста «Ягодка - Дастархан» сияқты

бау бақша шаруашылық қоғамдары болды) өтіп шығады да, бұрынғы атауындағы жаңа ауылын орналастырады. «Кеңес үкіметі кезінде ауыл «Қызылжар» деп аталды.

Ауылдың байырғы адамы, Байқанның шөбересі Сүйіндік Бисекеевтің айтуынша, ауылдағы ең әдемі ғимарат мешіт болған екен», - дейді Шынар Ерден қызы. Мешіт XX ғасырдың басында Байқан тұқымдарының қаражаттарына тұрғызылған. Бастамашылар Аманбай, Амантай, Дүйсенбай деген азаматтар болыпты.

Ең сорақысы, 1933 жылы ұжымдастыру кезінде мешіт қиратылған. 1932 жылы Қызылжарда «Бірлесіп жерді өңдеу жөніндегі серіктестік» ұйымдастырылған, ЖЭС-тің тұңғыш төрағасы Жұмаділ Шамбулаев болыпты.

Тағы бір нақты деректерге сүйенсек, Қызылжарда Кеңес Одағының батыры Сөйтхан Темірбаевтің отбасы тұрған. Құрметті оқырмандар, өздеріңіз

Қызылжар тұрғыны Абуов Тұрған Абдулы. 1960-жылдары

білетіндей қазіргі таңда Лисаков қаласында 4 және 5 ықшам аудандар арасын жарып өтетін сол кісінің атында «Темірбаев» көшесі де бар.

Қызылжар ауылының тұрғыны - Омаров Қасен. 1940-жылдары

капитан тұқыштар анайлық ерлинде

жылдың өн өтті. халық

